

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Проаналізовано правові засади організації та діяльності громадських організацій як базового інституту громадянського суспільства. Зосереджено увагу на правовому статусі профспілок, релігійних і правозахисних організацій, які є найбільш дієвими інститутами впливу на діяльність органів публічної влади. Профспілки, правозахисні і професійні організації визначено найбільш дієвими інститутами громадянського суспільства в процесі взаємодії з державною владою, оскільки вони забезпечують обов'язкову взаємодію з державою для врегулювання можливих конфліктів між інтересами суспільства та державною владою, сприяють постійному та всебічному захисту інтересів кожної особи, її невідчужуваних прав і свобод та створенню дієвої системи реалізації зазначених прав.

Ключові слова: *громадські організації, публічна влада, професійні спілки, правозахисні організації, релігійні організації, громадянський контроль.*

Постановка проблеми. Процес становлення громадянського суспільства в Україні об'єктивно пов'язаний із певними труднощами, серед яких – недостатнє правове регулювання одного із основних інститутів громадянського суспільства – громадських організацій. В контексті прийняття нового Закону «Про громадські об'єднання», який за значущістю варто розглядати важливим кроком до розбудови громадянського суспільства, потребують вирішення низки правових колізій у чинному законодавстві стосовно реалізації права на об'єднання громадян.

Стан дослідження. Проблематика дослідження достатньо широко висвітлена у юридичній літературі, зокрема у роботах О. Петришина, О. Скрипнюка, А. Колодія, І. Коваль, В. Федоренка, В. Кравчука та ін. Однак, у зв'язку із динамічним розвитком відносин і всередині громадянського суспільства, і у взаєминах такого суспільства з органами державної влади необхідність дослідження правових проблем становлення та розвитку громадянського суспільства не втрачає актуальність.

Метою статті є аналіз правових засад організації та діяльності громадських організацій, зокрема професійних спілок, правозахисних і релігійних організацій, визначення легітимних меж нормативно-правового втручання органів державної влади у їхню діяльність.

Виклад основних положень. Основним інститутом і ознакою громадянського суспільства можна вважати добровільні громадські організації (об'єднання). Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання», громадські об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. Головними ознаками таких об'єднань є їх недержавний, неприбутковий, добровільний та самоврядний характер. Право на об'єднання є одним із невід'ємних прав людини, що закріплено в багатьох міжнародно-правових документах.

Конституція України (стаття 36), відповідно до міжнародних стандартів, гарантує та захищає це право. Право на свободу об'єднання забезпечує проголошену ст. 15 Конституції економічну, політичну та ідеологічну багатоманітність у суспільному житті та свободу політичної діяльності. Свобода об'єднань означає правову і фактичну можливість добровільно, без примусу чи попереднього дозволу, утворювати об'єднання громадян або вступати до них [1]. Держава повинна сприяти розвитку політичної та громадської активності, творчої ініціативи громадян, створювати рівні умови для діяльності їх об'єднань.

Основою громадських об'єднань є конкретний громадянин, який усвідомлює свої суспільні інтереси та готовий їх обстоювати. Правосвідомий громадянин повинен бути зацікавлений у членстві в цих об'єднаннях, які покликані забезпечувати існування окремого індивіда, насамперед через приєднання його особистого суспільного інтересу до інтересів групових і забезпечення можливостей для його обстоювання. Отож, метою утворення громадських організацій є захист прав і свобод, задоволення економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що діяльність асоціацій є також колективною реалізацією свободи вираження поглядів.

Завдяки діяльності громадських організацій громадяни мають можливість ефективно взаємодіяти з органами державної влади та впливати на їх рішення, а відтак визначати їх легітимний характер. І хоча громадські об'єднання не обирають безпосередньо політичні

цілі, вони так чи інакше впливають на політичний процес у державі. Найбільш повно такі організації реалізують свою політичну функцію під час виборчого процесу. Як зазначає І. Попов, причини активності громадських організацій у виборчому процесі обумовлені насамперед більшою можливістю недержавних організацій впливати на суспільні процеси, оскільки всі суб'єкти виборів зацікавлені в позитивному іміджі серед громадськості, зростанні громадської активності у суспільстві, зумовленій реальною (а не декларативною) можливістю вплинути на ситуацію в державі, залученні значної кількості і донорських, і внутрішніх коштів до різних проектів, що реалізуються під час виборчих кампаній [2, с. 41–44].

Національне законодавство закріплює за громадськими організаціями право здійснювати контроль за процедурою проведення виборів. Зокрема, в Законі України «Про вибори народних депутатів України» (статті 12, 78) за громадськими організаціями закріплений статус суб'єктів виборчого процесу, що дає їм право спостерігати за перебігом виборчого процесу, зокрема за голосуванням, підрахунком голосів і встановлення підсумків голосування на будь-якій виборчій дільниці та в територіальному виборчому окрузі, а також, що особливо важливо, звертатися до відповідної виборчої комісії чи до суду щодо усунення порушень у разі їх виявлення. Законом встановлено певні організаційні вимоги, яким повинні відповідати громадські організації, що мають намір зареєструвати власних офіційних спостерігачів. Однак, слід звернути увагу на те, що такий статус за громадськими організаціями не закріплений в Законах України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» та «Про вибори Президента України». Зазначені закони не відносять офіційних спостерігачів від громадських організацій до складу суб'єктів виборчого процесу, наділяючи їх виключно правами щодо спостереження за ходом голосування у день виборів, правом бути присутніми на засіданнях дільничних та окружних виборчих комісій, а також правом отримувати копії протоколів про передачу виборчих бюлетенів, про підрахунок голосів і встановлення результатів голосування, інших документів у випадках, передбачених законом.

Міра свободи діяльності громадських об'єднань визначається характером їх відносин з державою, її органами і службовими особами. Обмеження щодо утворення та діяльності громадських об'єднань закріплені нормами статті 4 Закону України «Про громадські

об'єднання». Вони, зокрема, стосуються питань державного суверенітету, конституційного ладу, національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, запобігання заворушенням і злочинам, захисту прав і свобод людини, охорони та захисту здоров'я та добробуту населення. Держава забезпечує додержання прав і законних інтересів об'єднань громадян, легалізованих у встановленому законом порядку.

Важливо, щоб нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій з боку держави не суперечило базовим засадам демократії. Межі правового впливу в конституційній державі визначаються свободою, справедливістю, невідчужуваними правами людини, самоврядністю, реалізацією загальнодозвільних принципів [3, с. 14].

Межі правового регулювання права на свободу об'єднання визначено Конституційним Судом України у пункті 2 мотивувальної частині Рішення від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001 так: Конституція України встановила межі втручання держави в реалізацію права громадян на свободу об'єднання. Пункт 11 частини першої статті 92 Конституції України передбачає, що виключно законами визначаються «засади утворення і діяльності... об'єднань громадян». Інші (що не є найбільш загальними) питання реалізації права на свободу об'єднання в громадянському суспільстві не підлягають державному регулюванню і мають вирішуватися на вільний розсуд його членів» [1].

В Україні система громадських організацій є достатньо складною, оскільки передбачає наявність кількох спеціальних законів, що встановлюють різні типи таких об'єднань. Різноманітність прав та інтересів громадян, з метою реалізації яких створюються ці організації, зумовлює значну кількість базових характеристик, які виступають критерієм їх класифікації на певні типи. Так, одна з таких типологій громадських організацій запропонована О. Ващук.

Відповідно до визначених критеріїв автор розрізняє такі типи громадських організацій: 1) за суб'єктом діяльності: молодіжні, дитячі, жіночі організації, об'єднання ветеранів, спілки роботодавців, підприємців; 2) за сферою суспільного життя, в якій діє відповідна організація: культурні, просвітницькі, спортивні, екологічні, творчі та ін.; 3) за типом та напрямом діяльності організації: професійні спілки, благодійні організації, правозахисні, організації національних меншин, громадсько-політичні рухи та ін.; 4) за визначенням організаційно-

правової форми та її найменуванням: громадський рух, спілка, товариство, громадський (благодійний) фонд, асоціація, конгрес, громадська (благодійна) установа, благодійна організація [4].

З огляду на мету статті, громадські організації доцільно класифікувати за значенням у процесі формування громадянського суспільства та конституційної держави: 1) організації, створені для захисту професійних та інших прав громадян: профспілкові, правозахисні та професійні громадські організації; 2) організації, що діють у загальних, суспільно корисних цілях: релігійні, просвітницькі, етнічні та екологічні; 3) організації для задоволення соціальних потреб: благодійні організації та фонди; 4) організації для здійснення переважно особистих інтересів: жіночі, молодіжні, інші громадські організації – спортивні, творчі та ін. [3, с. 9].

Основу у взаємовідносинах громадянського суспільства та органів державної влади становлять громадські організації, які створені для захисту професійних та інших прав громадян. Профспілки, правозахисні і професійні організації, на нашу думку, є найбільш дієвими інститутами громадянського суспільства в процесі взаємодії з державною владою, оскільки найповніше забезпечують вільний розвиток особистості в економічній сфері, а також можливості для кожної особи самостійно обирати сферу своєї практичної діяльності, дозволяють урегулювати відносини приватних осіб, груп, інститутів та інших складових громадянського суспільства, що дає змогу уникнути конфліктів і виробити загальну політику інтеграції в інтересах усього суспільства. Вони забезпечують обов'язкову взаємодію з державою для врегулювання можливих конфліктів між інтересами суспільства та державною владою, сприяють постійному та всебічному захисту інтересів кожної особи, її невідчужуваних прав і свобод та створенню дієвої системи реалізації зазначених прав.

Крім цього, вони створюють передумови для здійснення принципів і завдань самоврядування у всіх сферах та на всіх рівнях суспільного життя.

Право всіх, хто працює, – за своїм вибором створювати організації, а також вступати до них з метою захисту своїх професійних інтересів. Що й передбачено Конвенцією про свободу асоціації і захист права на організацію (1948 року). Воно відображено і в частині 3 статті 36 Конституції України: «Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів». Окремий акцент на профспілках

в Основному Законі свідчить про особливу роль і значення таких організацій у житті українського суспільства.

В Україні профспілкові організації – це добровільні незалежні громадські організації, що об'єднують працівників, пов'язаних спільними інтересами за видом їх діяльності і у виробничій, і в соціальній сфері. Своєю головною ціллю профспілки України передбачають захист прав і законних інтересів працюючих, установлення соціальної справедливості, ефективної і гуманної економіки. Профспілки розглядаються як специфічні суб'єкти правової діяльності. Їх правовий статус визначений законодавством, яке встановлює загальну правоздатність і дієздатність профспілок, основні (статутні) права і обов'язки, а також гарантії їх здійснення. Законодавство про діяльність профспілок складається з: норм Конституції України, Глави XVI Кодексу законів про працю України, Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року, Закону України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 року, Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 року, норм інших правових актів.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» професійна спілка (профспілка) – це добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за видом їхньої професійної (трудової) діяльності (навчання). Основні завдання профспілок пов'язані зі здійсненням їх головної функції – представництва, здійснення та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. Саме з цією метою профспілки виникають, для цього в них об'єднувалися і об'єднуються працюючі. Потреба захисту прав та інтересів працюючих особливо актуальна в сучасний період, що посилив соціально-економічні протиріччя [5, с. 106–107].

У науковій літературі виокремлюють три основні напрями участі профспілок у функціонуванні громадянського суспільства. По-перше, це наділення і розширення прав і свобод людини та громадянина, які є фундаментальною основою становлення і розвитку громадянського суспільства.

По-друге, участь профспілок в утвердженні і вдосконаленні системи соціального партнерства, яке допомагає стабілізувати і зміцнити громадянське суспільство. По-третє, активна участь профспілок у процесах самоврядування, що слугують передумовою подальшого динамічного розвитку громадянського суспільства [6].

Держава забезпечує реалізацію права громадян на об'єднання у професійні спілки і додержання прав та інтересів профспілок, визнає профспілки повноважними представниками працівників і захисниками їх трудових, соціально-економічних прав та інтересів, співпрацює з профспілками в їх реалізації, сприяє профспілкам у встановленні ділових партнерських взаємовідносин із роботодавцями та їх об'єднаннями [7, с. 272–273]. В одному зі своїх рішень Європейський суд з прав людини зазначив, що внутрішнє законодавство повинно надавати профспілкам можливість обстоювати інтереси своїх членів, але водночас держава має свободу вибору засобів досягнення цієї мети [8].

Особливістю профспілок порівняно з іншими громадськими об'єднаннями є наявність специфічних прав, закріплених законодавством, завдяки яким вони можуть більш ефективно захищати трудові та соціально-економічні права працівників. Одне із таких – це право профспілок, їх об'єднань на організацію страйків та проведення інших масових заходів (стаття 27 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»). Відповідно до чинного законодавства, страйк – це тимчасове колективне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту) (стаття 17 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)).

Право на страйк – один із найбільш поширених методів боротьби працівників за свої трудові та соціально-економічні права, це загальноєвропейська юридична норма, що закріплена в конституціях Франції, Швеції, Німеччини, Португалії та інших європейських держав. Право на страйк є якісно новим для нашої країни правом, тісно пов'язаним із правом на працю. Це право вперше закріплено Конституцією України 1996 року. Так, відповідно до статті 44 Конституції «ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав та інтересів інших людей». Участь у страйку завжди є добровільною і ніхто не може бути примушений до участі, або неучасті у страйку, страйк можна заборонити лише на підставі закону. Наведена конституційна норма імплементує положення у статті 8 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (1966 року), в якому зазначається, що: «Держава

зобов'язується забезпечити право на страйк за умови його здійснення у відповідності до законів кожної країни».

У сучасних умовах розвитку України, коли соціально-економічні протиріччя і всередині суспільства, і в стосунках між громадянським суспільством та державою стають дедалі інтенсивніші, проведення масових страйків за участю профспілок може стати поширеною практикою вирішення конфліктних ситуацій. У цих умовах певний оптимізм вселяє те, що створений дієвий механізм реалізації права на страйк. Але, як зазначають дослідники цього питання, найкращий спосіб вирішення страйків – це встановлення відносин соціального партнерства між роботодавцями та профспілками чи працівниками ще до початку трудової боротьби [9, с. 68–73].

Ще одним дієвим інститутом у взаємовідносинах громадянсько-громадянського суспільства та державної влади є правозахисні організації, тому коротко проаналізуємо їхню роль у процесі демократичної легітимації. Правозахисний рух в Україні має свою історію, яка започаткована ще з 50-их років минулого століття, він безпосередньо впливав і на формування громадянського суспільства, і на процеси національного державотворення. Такий рух поширений і сьогодні (так, найбільш відома в Україні Харківська правозахисна група на чолі з Є. Захаровим), як і термін «правозахисна організація» часто застосовується у правовому лексиконі. Однак спеціального законодавства, яке регулює діяльність правозахисних організацій, немає, їх відносять до звичайних громадських організацій, що діють на основі статуту та Закону України «Про громадські об'єднання», однак мають особливі види статутної діяльності.

Роль правозахисних організацій у процесі демократичної легітимації важко переоцінити. Вони працюють у багатьох напрямках, з-поміж яких можна виокремити декілька основних: по-перше, захист прав людини в конкретних справах (у разі звернення заявника про надання безкоштовної правової допомоги), складання необхідних документів, представництво інтересів громадян у судових і правоохоронних органах, надання правових консультацій; по-друге, громадські розслідування фактів порушень прав людини державними органами; по-третє, поширення інформації серед населення про права людини та ступінь їх захищеності в державі, правове виховання; по-четверте, проведення громадської експертизи в органах виконавчої влади (цей інститут дієвий під час порушення прав людини органами внутрішніх справ і у кримінально-виконавчих установах); по-п'яте, участь органі-

зацій у нормотворчості, зокрема локальній (внесення змін до проектів регуляторних актів, громадське обговорення); по-шосте, членство організацій в громадських радах при виконавчих органах влади.

На часі прийняття спеціального закону про правовий статус правозахисних організацій (Закон України «Про громадські правозахисні організації»), який би розширив коло їх повноважень і не давав можливості органам державної влади чинити адміністративний тиск на правозахисні організації. Суть спеціального статусу правозахисних громадських організацій полягає у необхідності закріплення додаткових повноважень і гарантій діяльності таких об'єднань з метою належного захисту прав і свобод людини. Є пропозиції представників правозахисних організацій щодо прав, якими повинні володіти організації і які повинні бути передбачені спеціальним законом [10, с. 193]. Наприклад, серед таких пропонується право одержувати письмові або усні роз'яснення від усіх осіб (зокрема державних посадових осіб і службовців), що можуть мати інформацію про порушення прав людини або в інший спосіб надати допомогу у розслідуванні; проводити розслідування заяви на місці, включаючи камери попереднього затримання, місця попереднього ув'язнення, установи виконання покарань, військові частини, психіатричні лікарні, інтернати та інші місця тимчасового обмеження свободи людини; право на вільний доступ до законотворчої роботи, право одержувати проекти законів від Комітетів парламенту, право брати участь в обговоренні законопроектів на засіданнях Комітетів, право звертатися до суб'єктів законодавчої ініціативи та ін.

Окрім громадських організацій, які створені для захисту професійних та інших прав громадян, на розвиток громадянського суспільства та конституційної держави впливають організації, що діють у загальних, суспільно корисних цілях, зокрема релігійні.

Свобода совісті та правовий статус релігійних організацій регламентується найперше Конституцією України. У преамбулі Конституції України зазначено: «Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, ... усвідомлюючи відповідальність перед Богом, ... приймає цю Конституцію – Основний Закон України». У такий спосіб в Основному Законі країни закріплено важливий принцип щодо права людини на свободу світогляду та віросповідання, яким у своїй діяльності повинен керуватися законодавець. У статті 35 Конституції вказано, що кожен має право на свободу світогляду та віросповідання. Це право охоплює свободу

сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодну, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Концептуально свобода совісті є однією з найцінніших свобод людини, з якою пов'язані світоглядні питання і на якій іноді ґрунтуються інші права і свободи людини [11].

Церква та релігійні організації в Україні відокремлені від держави. Держава не втручається у здійснювану в межах закону діяльність релігійних організацій, не фінансує діяльність будь-яких організацій, створених за ознакою ставлення до релігії. Релігійні організації не мають права брати участь у діяльності політичних партій, надавати політичним партіям фінансову підтримку, висувати кандидатів до органів державної влади, здійснювати агітацію або фінансувати виборчі кампанії кандидатів до цих органів, хоча кожний окремих священнослужитель як громадянин України має рівне з усіма іншими громадянами право на участь у політичному житті. Релігійні організації мають право брати участь у громадському житті, використовувати нарівні з громадськими об'єднаннями засоби масової інформації.

У цьому питанні необхідно підтримати ідею, що правове забезпечення державної політики в релігійній сфері у громадянському суспільстві повинно забезпечити оптимальний варіант політичного рішення, де не припускається прямих адміністративний тиск на релігійні спільноти з боку державних органів, а загалом держава повинна сприяти забезпеченню толерантних відносин між традиційними релігійними спільнотами, визнанню ними права на існування в країні інших конфесій, релігійних утворень і включення їх у різні види спільної соціальної діяльності, значущої і для національного, і духовного відродження країни [12, с. 132].

Однак спеціальний Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» був прийнятий Верховною Радою УРСР ще 23 квітня 1991 року, тому низка принципових положень цього Закону застаріла. Крім цього, до його головних недоліків можна віднести те, що він містить забагато декларативних норм і недостатньо регулює конкретні види відносин між релігійними організаціями та державою, між релігійними організаціями та їх членами, а також між релігійними організаціями. Варто погодитися, що наслідком такої декларативності спеціального акту національного законодавства у сфері релігійної свободи

є те, що чимало правовідносин у релігійній сфері регулюються на адміністративному рівні, що узалежнює релігійні організації від державних чиновників різного рівня [13, с. 5–6].

У зв'язку з цим на особливу увагу заслуговує необхідність розробки і втілення в національному законодавстві нових концептуальних підходів у сфері реалізації права людини на свободу віросповідання, що ґрунтувалися б на акомодційному підході держави (врахуванні особливостей різних релігійних чи нерелігійних спільнот) до віросповідної (світоглядної) свободи людини.

Реалізація такої концепції пов'язується з більш тісною співпрацею релігійних інституцій різних спрямувань з державою із використанням спеціальної угоди. Цьому має сприяти законодавчо закріплена можливість укладання спеціальних угод між державними органами та релігійними спільнотами.

Крім того, потребує законодавчого забезпечення можливість, згідно з якою органи державної влади та місцевого самоврядування під час розгляду питань, які стосуються діяльності релігійних організацій в суспільстві, будуть урахувати територіальну сферу діяльності останніх і надаватимуть їм можливість брати участь через своїх законних представників у розгляді питань, які їх стосуються.

Висновки. Одним із зобов'язань держави стосовно громадських організацій є нормативно-правове забезпечення їх діяльності та взаємодії з органами публічної влади, зокрема прийняття спеціальних законів, які визначають їх правовий статус (Закону «Про громадські правозахисні організації» та нових редакцій Законів «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про свободу совісті та релігійні організації»).

Нормативно-правове регулювання діяльності громадських організацій з боку держави не повинно суперечити базовим засадам демократії. Межі правового впливу в демократичній правовій державі повинні визначатися свободою, справедливістю, невідчужуваними правами людини, самоврядністю, реалізацією загальнодозвільних принципів.

1. Рішення Конституційного Суду України від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001 (справа про молодіжні організації) // Офіційний вісник України. – 2001. – № 51. – Ст. 2310.

2. Попов І. Недержавні організації як запорука демократичних виборів / І. Попов // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2005. – № 2. – С. 41–44.

3. Кравчук В. М. Взаємовідносини громадських організацій і держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / В. М. Кравчук. – К., 2008. – 21 с.

4. Ващук О. М. Конституційно-правовий статус громадських організацій України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / О. М. Ващук. – К., 2004. – 18 с.

5. Прокопенко В. І. Правове становище професійних спілок: сьогодення і перспективи / В. І. Прокопенко // Право України. – 1999. – № 6. – С. 106–109.

6. Третяк С. Профспілки як інститути громадянського суспільства / С. Третяк // Юридичний журнал. – 2006. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2366>.

7. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.

8. Рішення Європейського суду з прав людини від 27 жовтня 1975 року у справі «Національна профспілка поліції Бельгії проти Бельгії». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_087.

9. Пазенок А. Сутність та способи реалізації права на страйк: вітчизняний та світовий досвід / А. Пазенок // Право України. – 2009. – № 2. – С. 68–73.

10. Свобода мирних зібрань та свобода об'єднань в Україні // Харківська правозахисна група. – Х.: Фоліо, 2002. – 200 с.

11. Малишко В. М. Конституційне право на свободу світогляду і віросповідання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / В. М. Малишко. – К., 2005. – 18 с.

12. Калініченко О. Політичні гарантії права людини на свободу світогляду і віросповідання та їх правове забезпечення за законодавством України / О. Калініченко // Право України. – 2009. – № 10. – С. 132 – 138.

13. Кочкадан А. Право на свободу світогляду і віросповідання в Україні і проблеми законодавчого забезпечення його реалізації / А. Кочкадан // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Вип. 47. – С. 3–10.

Ковальчук В. Б. Правовые принципы функционирования общественных организаций в процессе становления гражданского общества в Украине.

В исследовании анализируются правовые принципы организации и деятельности общественных организаций как базового института гражданского общества. В частности, сосредоточено внимание на правовом статусе профсоюзных, религиозных и правозащитных организаций, которые являются наиболее действенными институтами влияния на деятельность органов публичной власти.

Профсоюзи, правозащитные и профессиональные организации являются наиболее действенными институтами гражданского общества в процессе взаимодействия с государственной властью, поскольку они обеспечивают обязательное взаимодействие с государством для урегулирования возможных конфликтов между интересами общества и государственной властью, способствуют постоянной и всесторонней защите интересов каждого лица, ее неотчуждаемых прав и свобод и созданию действенной системы реализации указанных прав.

Ключевые слова: общественные организации, публичная власть, профессиональные союзы, правозащитные организации, религиозные организации, гражданский контроль.

Kovalchuk V. B. Legal principles of public organizations in the making of civil society in Ukraine.

In research legal principles of organization and activity of public organizations are analysed as a base institute of civil society. In particular, attention is concentrated on legal status of trade unions, religious and human rights organizations that are the most effective institutes of influence on activity of public government bodies.

Trade unions, religious and human rights organizations are the most effective institutes of civil society in the process of co-operating with state power, as they provide the obligatory co-operating with the state for the settlement of possible conflicts between interests of society and state power, assist permanent and all-round defence of interests of every person, inalienable rights and freedoms and to creation of the effective system of realization of the marked rights.

Key words: public organizations, public power, trade unions, human rights organizations, religious organizations, civil control.

Стаття надійшла 8 листопада 2013 р.

УДК [94(477.8):342.5]:303.44

О. В. Кондратюк

ЩОДО МОВНОГО ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРЩИНИ

Проаналізовано мовне питання здійснення судочинства на території Галичини у складі Австро-Угорщини. Відмінною рисою функціонування австро-угорської судової системи і судочинства в Галичині були фактична правова нерівність та абсолютна незахищеність українців у судових органах Австро-